

1 DĚTSTVÍ

MŮJ OTEC FRANK POCHÁZEL Z DLOUHÉ ŘADY ROLNÍKŮ, kteří hospodařili na pronajaté půdě v anglickém Yorkshiru. Jeho dědeček – můj pradědeček – John Hawking byl bohatý statkář, jenž ale nakoupil příliš mnoho hospodářství a během zemědělské krize na počátku dvacátého století přišel na buben. Jeho syn Robert – můj dědeček – se mu snažil pomoci, ale nakonec zbankrotoval i on. Naštěstí vlastnila Robertova manželka dům v Boroughbridge, v němž vedla školu. To zajistilo rodině malý příjem, takže mohli poslat syna do Oxfordu, kde studoval medicínu.

Otec a já

Otec získal během studia řadu stipendií a vyhrál různé ceny, díky čemuž mohl část peněz poslat zpátky rodičům. Po studiu se věnoval výzkumu tropických

S matkou

nemocí, v rámci kterého odjel v roce 1937 do východní Afriky. Když vypukla válka, projel napříč celou Afrikou, po řece Kongo se dostal na pobřeží, kde se nalodil na

lod' plující do Anglie, a přihlásil se jako dobrovolník do armády. Vojáci mu ale řekli, že je důležitější, aby pokračoval v lékařském výzkumu.

Matka se narodila v Dunfermline ve Skotsku jako třetí z osmi dětí v rodině praktického lékaře. Nejstarší z dětí trpělo Downovým syndromem, bydlelo s ošetřovatelkou zvlášť a zemřelo ve třinácti letech. Když bylo matce dvanáct, rodina přesídlila na jih do Devonu. Tak jako v otcově případě, ani její rodina nebyla zámožná. Přesto i oni našli prostředky, aby matku poslali studovat do Oxfordu. Po studiu vystřídala několik zaměstnání, mimo jiné pracovala na finančním úřadu, což ji nebavilo. Odešla odtamtud, začala pracovat jako sekretářka, a tak se v prvních letech války setkala s otcem.

JÁ jsem se narodil 8. ledna 1942, přesně tři sta let po smrti Galilea. Nicméně v týž den se narodilo odhadem asi tak dvě stě tisíc dalších dětí – jestli se také některé z nich později věnovalo astronomii, to nevím.

Přestože rodiče žili v Londýně, narodil jsem se v Oxfordu. Během druhé světové války měli totiž Němci s Brity dohodu, že oni nebudou bombardovat Oxford a Cambridge a Britové nebudou bombardovat Heidelberg a Göttingen. Škoda, že takováto civilizovaná dohoda nebyla uzavřena pro více měst.

S Philipou a Mary

Bydleli jsme v severním Londýně ve čtvrti Highgate. Moje sestra Mary je o osmnáct měsíců mladší, a jak jsem se dodatečně dozvěděl, nebyl jsem z jejího narození nijak nadšený. Jisté napětí pramenící z tak malého věkového rozdílu panovalo mezi námi celé dětství. V dospělosti ale všechno napětí zmizelo, už proto, že naše životní dráhy se rozdělily. Mary se stala lékařkou, což otce potěšilo.

Druhá sestra, Philippa, se narodila, když mi bylo téměř pět a už jsem lépe chápal, co se děje. Pamatuji se, že jsem se na její narození těšil – budeme tři a budeme moci hrát různé hry. Philippa bylo velice živé a vnímavé dítě a já vždycky respektoval její úsudek

a názory. Bratr Edward byl adoptován mnohem později, to už mi bylo čtrnáct, takže se v mém dětství prakticky nevyskytoval. Byl od nás tří velice odlišný, neměl absolutně žádné akademické či intelektuální ambice, což pro nás bylo patrně dobře. Vyjít s ním nebylo snadné, ale člověk ho musel mít rád. Zemřel v roce 2004 z dosud nezjištěných příčin; nejpravděpodobnější vysvětlení je, že se otrávil výpary lepidla, které používal při renovaci svého bytu.

PRVNÍ mojí vzpomínkou z dětství je, jak stojím v mateřské školce v Byron House v Highgate a strašně pláču. Kolem bylo plno dětí, které si hrály s úžasnými hračkami, a já si chtěl hrát s nimi. Ale bylo mi jenom dva a půl a tohle bylo poprvé, kdy jsem zůstal sám s cizími lidmi, a měl jsem strach. Myslím, že moje rodiče tahle reakce dost překvapila. Byl jsem jejich prvorozený a řídili se tím, co se dočetli v knížkách o výchově dětí, a ty tvrdily, že ve dvou letech je už dítě připraveno navazovat vztahy s ostatními dětmi. Ale po tom příšerném dopoledni mě ze školky odhlásili a vrátil jsem se tam až za půl druhého roku.

V té době – během války a krátce po ní –, žilo v Highgate mnoho lidí pracujících ve výzkumu a na univerzitách. (V jiné zemi by se nazývali intelektuálové, ale Angličané nikdy nepřipustili, že by měli nějaké

Na pláži se svými sourozenci

intelektuály.) Všechny tyto rodiny posílaly děti do Byron House School, což byla na tehdejší dobu velice pokroková škola.

Vzpomínám si, jak jsem si stěžoval rodičům, že se ve škole nic nenaučím. Učitelé v Byron House nevěřili v tehdy běžnou metodu výuky založenou na memorování znalostí. Děti se měly naučit číst, aniž by si byly

Naše ulice v Highgate v Londýně

vědomy, že se to učí. Nakonec mě sice číst naučili, ale až když mi bylo osm. Naproti tomu Philippa se učila číst konvenčními metodami a zvládla to ve čtyřech. Philippa ovšem byla nepochybně chytřejší než já.

Bydleli jsme ve vysokém a úzkém viktoriánském domě, který rodiče velice levně koupili za války, kdy si všichni mysleli, že bombardování srovná Londýn se zemí. Však také jedna střela V2 dopadla jen pár domů

Londýn během bombardování

od našeho. Tou dobou jsem byl s matkou a sestrou mimo dům, ale otec byl uvnitř. Naštěstí se mu nic nestalo a ani dům nebyl vážněji poškozený. Ale díra po bombě tam zůstala přímo na ulici, kde jsem si hrál s kamarádem Howardem, který bydlel o tři domy dál. Howard byl úplný poklad, protože jeho rodiče nebyli intelektuálové jako rodiče všech dětí, které jsem znal. Chodil do státní školy a dokázal mluvit o fotbale

a boxu, čili o sportech, které by moje rodiče v životě nezajímaly.

DALŠÍ z prvních vzpomínek z dětství se týká prvního vláčku, který jsem dostal. Hračky se během války nevyrobily, aspoň ne pro domácí trh. Jenomže mě modelové železnice fascinovaly. Otec se mi snažil vyrobit dřevěný vláček, ale ten mě neuspokojoval, já toužil po takovém, co jezdí sám. Nakonec otec sehnal z druhé ruky vláček na klíček, opravil ho pájkou, a dostal jsem ho k Vánocům těsně před třetími narozeninami. Vláček ale moc dobře nefungoval. Krátce po válce odjel otec do Spojených států, a když se na *Queen Mary* vrátil, přivezl mamince pár nylonek, které tenkrát v Británii nebyly k sehnání, Mary dostala panenku, která zavírala oči, když ji položila, a já dostal americký vláček s lokomotivou se smetadlem a kolejnicemi ve tvaru osmičky. Dodnes si pamatuji ten úžasný pocit, když jsem krabici otevřel.

Vláčky na péro, které se musí natáhnout, jsou fajn, ale vláčky, po kterých jsem doopravdy toužil, byly ty elektrické. Celé hodiny jsem vydržel stát a pozorovat dráhu s vláčky, kterou v Crouch End poblíž Highgate vystavoval modelářský klub. Nakonec jsem jednoho dne, když byli rodiče někde pryč, vybral na poště všechny svoje peníze, které jsem po malých částkách

Se svým prvním vláčkem

dostával při různých příležitostech, jako třeba při křtu. Koupil jsem si elektrický vláček, ale ke vší smůle ani ten pořádně nefungoval. Byl bych ho měl odnést zpátky do obchodu a žádat, aby mi ho majitel obchodu nebo výrobce vyměnili, ale tenkrát se považovalo za úspěch, když člověk vůbec něco sehnal. A když byla zakoupená věc vadná, měl člověk prostě smůlu. Takže jsem ještě zaplatil za opravu elektromotorku, ale ani potom vláček nejezdil moc dobře.

Později, když jsem už byl teenager, jsem stavěl modely letadel a lodí. Nikdy jsem nebyl příliš manuálně

zručný, ale stavěl jsem modely společně s kamarádem ze školy, Johnem McClenahanem, který byl mnohem zručnější a jehož otec měl v domě dílnu. Toužil jsem postavit modely, které by byly funkční a které bych mohl řídit. Jak vypadaly, na tom mi nezáleželo. Myslím, že to byla ta samá posedlost, která mě později přiměla, abychom spolu s dalším kamarádem ze školy, Rogerem Ferneyhoughem, vynalézali celou řadu složitých her. Jednou z nich byla stavebnicová hra s továrnami, které vyráběly barevné kostky, se silnicemi a železnicemi, po nichž byly kostky rozváženy, a s burzou. Pak jsme měli válečnou hru, která se hrála na plánu se čtyřmi tisíci polí, a dokonce i feudální hru, v níž každý hráč představoval celou dynastii s rodokmenem. Myslím, že tyhle hry, stejně tak jako vláčky, lodě a letadla, byly výsledkem mé touhy pochopit, jak takové systémy fungují a jak se řídí. Když jsem pak začal pracovat na doktorátu, tuhle potřebu naplnilo moje bádání v kosmologii. Když přijdete na to, jak funguje vesmír, svým způsobem ho ovládáte.